

Мисак О.І., старший викладач

кафедри бізнесу і права

Вінницький соціально-економічний інститут

Університету «Україна»

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-4202-4989>

Пінкевич Я.В., здобувач вищої освіти

спеціальності «Право»

Вінницький соціально-економічний інститут

Університету «Україна»

DOI: <https://doi.org/10.58521/2521-1390-2023-26-12>

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОЇ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ЦИВІЛЬНО- ПРАВОВОГО ДОГОВОРУ ГАРАНТІЇ

FEATURES OF THE LEGAL REGULATION CIVIL-LEGAL GUARANTEE AGREEMENT

Анотація. У статті досліджується сутність гарантії, договору банківської гарантії та правової регламентації гарантії як способу забезпечення зобов'язань. Зазначено що даний процес є циклічним і складається з шести етапів. Проводиться аналіз правової природи та специфіки гарантії як способу забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань, висвітлено тенденції щодо вдосконалення правового регулювання цієї правової категорії.

Ключові слова: гарантія, банківська гарантія, гарант, кредитор, боржник, беніфіціар, принципал, цивільне правовідношення.

Abstract. The article examines the essence of the guarantee, the bank guarantee agreement and the legal regulation of the guarantee as a way of securing obligations. It is noted that this process is cyclical and consists of six stages. The analysis of the legal nature and specifics of the guarantee as a way of ensuring the fulfillment of civil legal obligations is carried out, the trends in improving the legal regulation of this legal category are highlighted.

Keywords: guarantee, bank guarantee, guarantor, creditor, debtor, beneficiary, principal, civil legal relationship.

Постановка проблеми. В умовах збройної агресії РФ проти України та економічної нестабільності, проблема пошуку правових способів ефективного попередження невиконання договірних зобов'язань стає все більш актуальною.

Невід'ємна складова нормального функціонування цивільного обороту це процес застосування різних видів забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань, саме вони регламентують суспільні відносини, щодо стабільності договірних відносин. Серед них гарантія має певні особливості і переваги. За допомогою правового механізму договору гарантії забезпечується чітке забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань, а також підвищує захист від невиконання зобов'язань.

Надати адекватну інтерпретацію теоретичним положенням з питань оцінки гарантії, як інституту цивільного права, які опираються на нормативну базу, визначати недоліки існуючої правової регламентації гарантії як способу забезпечення зобов'язань та вказувати на перспективи подальшого вдосконалення договору гарантії з точки зору вітчизняного законодавства, неможливо без належного розуміння правових норм присвячених проблематиці регламентації цього правового феномену. Тому, виходячи з наведених міркувань, дослідження є актуальним і практично необхідним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням аналізу гарантії, присвячені праці вітчизняних та закордонних вчених, а саме: М. І. Брагінського, В.В. Вітрянського, О. В. Дзери, Л.О. Єсіпової, Л. Г. Єфимової, А. В. Луця, С.М. Лепех О. А. Красавчикова, Л. А. Новосолової, М. Д. Михайлової, К. Ю. Молодіко, Г. В. Онищенко, П.Д. Петренка, Ю. В. Петровського, І. О. Проценка, В.М. Сломи, Є. О. Харитонова, А. В. Шамраєва, Р.Б. Шишки, В. С. Щербини та ін. Однак окремі аспекти договору гарантії як способу забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань залишаються недостатньо з'ясованими в науковій літературі, неврегульованими в законодавстві та спірними в договірній та судовій практиці.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є теоретико методичні підходи до правової природи та специфіки гарантії як способу забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань на основі аналізу чинного цивільного законодавства, доктрини та практики цивільного права.

Об'єктом дослідження правовідносини, що виникають при забезпеченні гарантією цивільно-правових зобов'язань.

Предметом дослідження виступає правова природа цивільно-правового договору гарантії та специфіки гарантії як способу забезпечення виконання цивільно-правових зобов'язань,.

Вклад основного матеріалу. Правила, що регламентують гарантії, зазначені у главі 49 Цивільного Кодексу України (надалі ЦК України) [1]. Згідно із частиною 1 статті 546 ЦК України, гарантія, є одним із видів забезпечення виконання зобов'язань [1]. Під поняттям гарантії у доктрині та практиці цивільного права, також може розумітися документ, відповідний правочин, інститут цивільного права, один із видів забезпечення виконання зобов'язання та підстава виникнення гарантійних правовідносин. Гарантійне зобов'язання входить до поняття гарантійні правовідносини, складаючи їх юридичний зміст, кредитор (бенефіціар) може вимагати сплати на його користь встановленої договором суми грошей, якщо

боржник (принципал) порушить умови зобов'язання. Однак, що не слід ототожнювати поняття гарантійних правовідносин із поняттям договору банківської гарантії та поняттям гарантії [2, с. 4].

Гарантійні правовідносини є все ж поняттям ширшим, ніж відносини, що виникають з договору банківської гарантії та гарантії. Гарантійне зобов'язання жодним чином не пов'язане із письмовим правочином між гарантом та принципалом [3, с. 383]. Проте в останніх дослідженнях цього питання науковці висловлюють критичні зауваження щодо того, що гарантія є одностороннім правочином. На думку І.Й. Пучковської, гарантійні правовідносини виникають з фактичного складу, до якого входять два юридичні факти. Проте, на її думку, такими фактами є «договір банківської гарантії і настання умови права, у якості якого виступає невиконання або неналежне виконання принципалом забезпеченого гарантією зобов'язання» [4, с. 38].

Тож, якщо договір гарантії (банківської гарантії) укладений, він не може бути односторонньо відмінений гарантом, і чинне законодавство визнає за цим договором, так звану, попередню дію, яка забезпечує виконання умови у випадку її настання. Попередня дія договору банківської гарантії полягає у виникненні у бенефіціара права очікування, а у гаранта – кореспондуючі цьому праву обов'язки [5, с. 119].

Така точкою зору, уявляється дискусійною, адже, можна говорити лише, що після настання певної умови у гаранта виникне обов'язок сплатити кошти. Але момент виникнення зазначеного обов'язку жодним чином не можна зіставляти з моментом виникнення гарантійних відносин та набуття чинності договору банківської гарантії. Зрозуміло, що така умова може і не настати, але це не означає, що сторони не вступили у гарантійні відносини, оскільки, після укладення договору банківської гарантії сторони мають вчинити низку юридично значимих дій, зокрема, принципал повинен сплатити на користь банку (гаранта) певну суму коштів за видачу гарантії [6, с.118].

Загалом зауважимо, що договір між гарантом та принципалом передбачена ст. 569 ЦК України [1], а не існує тільки у парадигмі практики чи доктрини цивільного права. За правовою природою такий договір може бути віднесений до договорів про надання (фінансових) послуг, оскільки банк, видаючи гарантію, надає за плату своєрідну послугу принципалу. Договір містить зобов'язання гаранта видати на користь бенефіціара гарантію у певний строк та на певних умовах, за що принципал зобов'язується виплатити гаранту винагороду. Фактично гарант бере на себе гарантійне зобов'язання, тобто, забезпечує виконання зобов'язань, після отримання письмової вимоги бенефіціара про оплату за цією гарантією (фактично банк зобов'язується сплатити бенефіціару гарантію) [6, с.192].

Також у контексті дослідження, звертаємо увагу на те, що ЦК України не містить норми, яка б зобов'язувала сторони укласти таку угоду, тобто гарант має право видати гарантію й без такого договору. Водночас, як вже зазначалося вище,

положення щодо оплати послуг гаранта включаються до договору про надання банківської гарантії, що відповідає інтересам усіх суб'єктів гарантійних відносин. Наразі, необхідність визначення умов щодо оплати послуг гаранта є додатковим обґрунтуванням, на користь того, що укладення договору про надання гарантії хоча і не обов'язковим в силу закону, на практиці є бажаним [2, с.6].

Серед іншого, однією з ознак банківської гарантії, яка ґрунтовно відрізняє її від інших видів забезпечення виконання зобов'язань, є її самостійний характер, що полягає у тому, що зобов'язання гаранта не залежать від основного. Тож, зрозуміло, що гарантія (банківська гарантія) є цивільним правовідношенням, зважаючи на рівність, майнову самостійність суб'єктів гарантійних відносин та свободу таких правовідносин.

Список використаних джерел

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/435-15>.
2. Слома В. М. Право гаранта на регресну вимогу до принципала: поняття та особливості. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Сер. Юридична.* № 1. 2009. С. 1-7.
3. Цивільне право (частина особлива). Курс лекцій: навч. посіб. / за ред. І. Спасибо-Фатєєвої. Харків: ЕКУС, 2022. 640 с.
4. Пучковська І.Й. Про основне призначення видів забезпечення виконання зобов'язання. *Проблеми законності.* Вип. 148. 2020. С. 36-44
5. Пучковська І.Й. Щодо незалежного характеру гарантій як виду забезпечення виконання зобов'язань. *Вісник Академії правових наук України.* №3. 2007. С. 117-124.
6. Онищенко Г.В., Петренко П.Д. Банківські гарантії: [монографія]. К.: Правова єдність. 2014. 286 с.